

tractaments. Això probablement només es podrà solucionar amb una sanitat a dos nivells. Un primer nivell amb serveis estàndard finançat en gran part de forma pública i un segon nivell que inclourà els serveis més cars i que serà finançat en gran part de forma privada.

No es pot descartar que les tensions creixents en l'Estat del benestar desemboquin en un conflicte generacional. Cert punt de conflicte és gairebé inevitable quan grups de població tenen interessos contraposats; per tant és important aconseguir canalitzar aquestes diferències i arribar a consensos.

Tot i així, és probable que l'Estat del benestar evolucioni en el futur cap a l'Estat de les oportunitats. És a dir, en comptes de que l'Estat protegeixi els ciutadans de les adversitats de l'entorn, l'Estat donarà als ciutadans totes les eines possibles per a que aquests puguin fer front de forma efectiva a aquestes adversitats. Això va en línia amb l'evolució cap a valors més postmaterialistes i la potenciació de l'individu.

CONCLUSIÓ

Hem arribat a la fi de l'estudi, moment doncs de recapitular, destacar els aspectes més importants i donar un últim missatge. Tal com hem dit al principi, aquest estudi no pretenia fer una descripció exhaustiva del possible futur de Catalunya sinó reflexionar sobre alguns aspectes que creiem rellevants per al futur i plantejar hipòtesis i possibles escenaris futurs. Esperem, d'una banda, que això hagi servit per mostrar la importància d'anticipar-nos als esdeveniments futurs, i així estimular un debat i una recerca que permeti aprofundir en l'estudi de l'esdevenir. I d'altra banda, esperem que aquest estudi aportï idees, arguments i reflexions profundes i rellevants a l'hora de prendre les decisions presents (que tenen repercussions a llarg termini) amb molta més solvència.

Hem començat l'estudi analitzant les característiques dels joves actuals, mundialment reconeguts amb el nom de "Millennials" o "Generation Y" i amb anys de naixement que van des de la dècada de 1980 a la dècada de 2000 aproximadament. El que volíem era descobrir els trets del caràcter que guien la mentalitat, les decisions, accions i comportaments d'un individu d'aquesta generació per tal d'albirar les tendències que impactaran i influenciaran en l'esdevenir de la nostra societat i país.

Una de les primeres reflexions exposades versa sobre l'evolució del seu sistema de valors. Els joves catalans de la nostra generació ha tingut una infància, una adolescència, i en definitiva una vida on, en el seu entorn, les dimensions considerades materialistes com les necessitats fisiològiques (vinculades a la supervivència), les econòmiques (lligades al benestar material) i de seguretat personal s'han vist su-

perades amb escreix. Aquest fet, en principi indicaria el desenvolupament d'un sistema de valors postmaterialista, on l'elecció preferencial dels individus s'orienta amb caràcter prioritari a la satisfacció de necessitats d'índole menys material, basades en la satisfacció de necessitats afectives, intel·lectuals i d'autorealització personal. Però davant la situació actual, comentem, podria donar-se el cas que aquest es veiés truncat. El context de crisi d'aquests darrers anys podria provocar un augment d'incertesa en alguns dels pilars claus que donàvem per superats

**EL CONTEXT DE CRISI ACTUAL
PODRIA PROVOCAR UN AUGMENT
D'INCERTESA EN ALGUNS
DELS PILARS CLAU QUE ELS JOVES
DE LA NOSTRA EDAT
DONÀVEM PER SUPERATS**

els joves de la nostra edat. Ens fa replantejar un possible retrocés a preferències materialistes, sobretot les relacionades amb la seguretat econòmica. Les circumstàncies actuals, tornarien a fer emergir valors materialistes que semblava que estaven desapareixent.

Una de les altres idees exposades és la que prové de l'anàlisi de les dades provinents de l'Enquesta Europea de Valors de 2009, que dibuixa la nostra generació en un clúster Neomodern en referència a la resta de la població catalana. D'una banda, aquest grup es situa a nivells alts d'implicació en la vida sociopolítica del país, de solidaritat amb els altres, de preocupació per la vida política. D'altra, es situa en la dimensió d'aquells que no s'han ancorat en el passat i no tenen resistències davant del futur i que per tant acullen aquest futur amb il·lusió i tenen tendència, en llurs actituds i valors, a distanciar-se dels que estan més aferrats al passat.

Pel que fa al perfil de valors dels joves catalans, la conclusió que se n'extreu de les diferents dimensions analitzades (família, lleure, treball, societat, llibertat, identitat i món digital) és que els factors descrits en cadascuna d'elles és la causa fonamental que siguem una joventut hedonista i amb aversió al compromís. Ens és prioritari el temps lliure, gaudir i divertir-nos. L'oci, el consum i el temps lliure són, per tant, els eixos centrals de socialització. El lleure ens serveix com a espai de reafirmació personal i en part com a fugida de la incertesa; una incertesa que impregna tots els racons de les nostres vides i que ens acompanyarà al llarg de la nostra existència.

**L'OCI, EL CONSUM I EL TEMPS
LLIURE SÓN ELS EIXOS CENTRALS
DE SOCIALITZACIÓ DELS JOVES
CATALANS**

Seguidament, en el capítol de megatendències hem analitzat les tres tendències més robustes i que tindran un major impacte en el futur. A la base hi trobem la tendència cap a una major competència dels diferents agents de la societat, que provoca les altres dos tendències; l'acceleració del progrés i la globalització i virtualització. Això es tradueix en un augment del ritme de canvi i innovació en detriment de l'estabilitat de les estructures. També implica un major coneixement i una capacitat d'intervenció creixent sobre el món.

En el capítol sobre economia hem vist que el mercat és un sistema autoorganitzatiu molt potent a l'hora de generar rendiment que a la vegada retroalimenta la tendència cap al progrés. El mercat però mostra alguns problemes importants producte en gran part de la pròpia potència. Per tant la seva gestió es presenta com un dels reptes més importants del futur.

Hem dedicat també un capítol als que possiblement són els dos aspectes més importants per a la prosperitat futura. El sistema educatiu i el sistema universitari i de recerca. Aquests sistemes tard o d'hora seran potenciats en el futur, encara que com més aviat s'hi aposti, millor. Tal com hem argumentat no es tracta simplement d'una qüestió de recursos, sinó que cal dedicar grans esforços a repensar i innovar en aquests sistemes.

En l'apartat de cultura hem analitzat breument l'evolució de la vida de l'individu i la cultura en el futur. Hem vist que el progrés, sobretot tecnològic augmentarà de forma dràstica les possibilitats en tots els àmbits de la vida. Això però també comportarà reptes creixents a l'hora de gestionar unes tecnologies cada vegada més potents.

Finalment en l'apartat de política hem analitzat els reptes i problemes que haurà d'afrontar l'Estat en el futur, fet que ens mostra que inevitablement s'haurà d'innovar en el sistema d'organització present. Hem analitzat també alguns fenòmens futurs que permetrien donar resposta a aquests reptes, aquest és el cas de l'"actualització" del liberalisme, la potenciació de l'individu i la democràcia deliberativa.

El principal repte que hem detectat de cara al futur és la gestió del propi progrés. L'acceleració del progrés científic i tecnològic comportarà una capacitat creixent d'intervenir i manipular el món per part de qualsevol agent; fet que exigirà un progrés social de similar magnitud que permeti gestionar de forma efectiva tot això. L'Estat és el principal encarregat de realitzar aquesta tasca, per tant la millora en el funcionament de l'Estat serà un aspecte crucial per al benestar futur.

Tot plegat ens retorna al concepte d'innovació. Aquesta, no només és imprescindible per a augmentar el rendiment en les entitats en competència sinó que també és imprescindible per assolir un sistema d'organització capaç de gestionar els reptes futurs, mantenir la sostenibilitat del sistema i preservar objectius alternatius al rendiment com són els principis humanistes.

El que voldríem destacar de l'estudi no són possibles innovacions concretes, sinó el concepte de meta-innovació. És a dir, innovacions que potencien el propi procés d'innovació. La direcció d'esforços a estudiar i implementar aquest tipus d'innovacions serà clau en el futur. La innovació en el sistema educatiu, el sistema de recerca o el sistema d'organització social són possibles exemples de meta-innovacions.

En relació amb aquest punt, els sistemes i entitats futures cada vegada seran menys producte d'un disseny al detall sinó que s'apostarà per l'autoorganització. La gestió i potenciació de l'autoorganització permet assolir una major innovació i per tant un major rendiment. Això tindrà lloc en àmbits concrets com ara processos productius, programes informàtics o l'organització empresarial, i també a nivell general del sistema.

A totes aquestes tendències generals s'hi ha d'unir els condicionants particulars de Catalunya. A Catalunya partim d'una posició amb gran potencial per tres raons prèviament analitzades: Una posició geogràfica privilegiada, bona qualitat de vida amb una marca Barce-

lona molt ben posicionada a nivell global i una situació en recerca i economia del coneixement prometedora. A més a més, aquests factors es potencien entre ells. Aquests tres factors no són simples avantatges, sinó que van molt més enllà; poden ser el sosteniment d'una societat catalana que sigui puntera a nivell mundial, en termes econòmics, culturals i de benestar humà. Cal potenciar i treure rendiment d'aquests tres pilars ja que ens permetrien assegurar la prosperitat futura.

Tot i així, el potencial principal de Catalunya, i que a la vegada permetria fer realitat els factors anteriors, es troba a nivell polític. Catalunya està experimentant un moment de canvi polític general. Cal anar més enllà del conflicte polític entre Estat i Generalitat i adonar-se que el conflicte de fons és entre "status quo" o canvi. Ja sabem

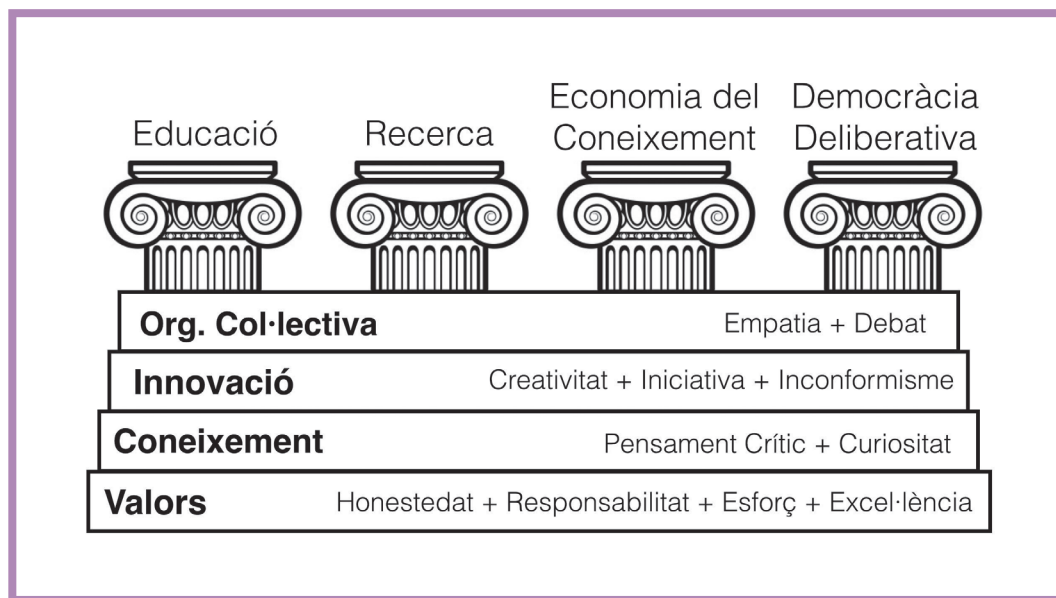
a on ens ha portat l'"status quo" actual, tan a nivell econòmic com social, per tant és necessari introduir canvis com més aviat millor per a redreçar el rumb del sistema i poder encarar el futur amb garanties.

Altre cop, la discussió entre la unitat política que ens ha de governar (Catalunya o Espanya), que és la que acapara portades i centra l'atenció, ha de ser només el mitjà que permeti una millora en l'organització política. Els ciutadans podem tenir creences polítiques i sentiments identitaris

**ELS CIUTADANS PODEM TENIR
CREENCES POLÍTIQUES I
SENTIMENTS IDENTITARIS
DIFERENTS, PERÒ HEM DE TENIR
EL CAP PROU FRED PER A POSAR
PER DAVANT LA MILLORA DE
L'ORGANITZACIÓ POLÍTICA, LA
SUPERACIÓ DE L'"STATUS QUO",
A QÜESTIONS IDENTITÀRIES
QUE EN EL FONS NOMÉS SÓN
DISTRACCIIONS DEL QUE ÉS
SUBSTANCIAL**

Fonaments del sistema.

L'arquitectura de civilitzacions antigues per reflexionar sobre el futur.

Font: elaboració pròpia.

diferents, però hem de tenir el cap prou fred per a posar per davant la millora de l'organització política, la superació de l'"status quo", a qüestions identitàries que en el fons només són distraccions del que és substancial.

El moment actual és una oportunitat immillorable per a planejar i implementar una organització política adaptada als reptes i oportunitats del segle XXI. Això donaria un gran avantatge a Catalunya ja que la resta de societats no hauran gaudit de l'oportunitat d'adaptar les seves institucions en un moment tan crític per a la humanitat. A la vegada és important remarcar que aquesta no és una simple possibilitat teòrica, no és un simple recurs estètic, sinó que és una oportunitat real. El futur de Catalunya i de la seva organització política està a les mans dels ciutadans de Catalunya. Està a les nostres mans fer de Catalunya una societat prospera, que potenciï el benestar humà i que ofereixi les màximes oportunitats als ciutadans per a que trobin el seu propi camí.

És per tant necessari activar un debat a Catalunya amb la participació de tots els ciutadans per a decidir quin sistema d'organització volem per al futur. Tal com hem argumentat a la introducció de l'estudi, cal un debat raonat que incorpori les diferents sensibilitats de la societat i que permeti bastir objectius a llarg termini compartits per una gran majoria. És molt important que els ciutadans tinguin una mínima comprensió del seu entorn i una mínima implicació en el debat públic si volem esdevenir una societat capdavantera.

En aquest debat hi han de contribuir especialment i tenir-hi un pes específic les universitats i els acadèmics que en formen part; ja que és a la universitat on principalment rau el coneixement

necessari per a plantejar possibles millores en el funcionament del sistema d'organització. És també en el món universitari on, en principi, hi ha una major tradició de debat fonamentat en l'esperit crític i la voluntat constructiva.

Tot i així, la principal barrera per assolir aquests objectius és passar dels plantejaments teòrics al canvi efectiu. La barrera al canvi és un element ubic en el nostre món, ho podem experimentar tan en la nostre interior com en les organitzacions de les que formem part. Aquesta barrera no és producte de cap prohibició formal sinó que la pròpia dinàmica dels sistemes dificulta l'establiment i la consolidació dels canvis. La necessitat d'assolir sistemes cada vegada més innovadors ens obliga a dedicar recursos a superar aquestes barreres.

En el fons això passa per apostar, tant en el nostre interior com en el nostre sistema d'organització, per l'inconformisme, l'esforç, la perseverança i l'excel·lència. Cal adoptar una mentalitat capaç de detectar potencials i oportunitats de millora i cal adquirir la voluntat necessària per a fer realitat aquestes oportunitats. Tot plegat, fonamentat en el

coneixement i el pensament crític. Aquests canvis en el sistema d'organització i en la mentalitat de les persones seran imprescindibles a llarg termini si volem estar suficientment preparats per encarar els reptes futurs.

En definitiva hem mostrat un futur ple de reptes i oportunitats; aquest no està determinat, sinó que la seva definició dependrà de la nostra presa de decisions, tan a nivell individual com a nivell col·lectiu. El potencial futur és elevadíssim, especialment per nosaltres, els joves; i creiem que és important afrontar-lo amb voluntat constructiva i creadora.

**EL POTENCIAL FUTUR ÉS
ELEVADÍSSIM, ESPECIALMENT PER
NOSALTRES, ELS JOVES; I CREIEM
QUE ÉS IMPORTANT AFRONTAR-LO
AMB VOLUNTAT CONSTRUCTIVA I
CREADORA**

BIBLIOGRAFIA

- ACEMOGLU, Daron i James A. Robinson. *Why nations fail*. New York: Crown Publishers, 2012.
- ATTALI, Jacques. *Breu Història del Futur*. Badalona: Ara Llibres, 2007.
- BAUMAN, Zygmunt, *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000.
- BECK, Ulrich i Elisabeth Beck-Gernsheim. *Individualism*. Londres: Sage Publication, 2002.
- BECK, Ulrich i Elisabeth Beck-Gernsheim. *La individualización*. Barcelona: Paidós, 2003.
- BEINHOCKER, Eric D. "Evolution as computation: integrating self-organization with generalized Darwinism", *Journal of Institutional Economics*, 2011: 393-423.
- BEINHOCKER, Eric D. *The Origin of Wealth*. Boston: Harvard Business School Press, 2006.
- BOYD, Robert and Peter J. Richerson, *Culture and the evolutionary process*. Chicago: The University of Chicago Press, 1985.
- BRYNJOLFSSON, Erik i Andrew Mc Afee, "The Dawn of the Age of Artificial Inteligence". *The Atlantic*, 14 febrer 2014.
<http://www.theatlantic.com/business/archive/2014/02/the-dawn-of-the-age-of-artificial-intelligence/283730/>
- CARBONELL, Eudald i Robert Sala, *Encara no som humans*. Barcelona: Editorial Empúries, 2002.
- CASTELLÓN, Albert, *Catalonia, Next Brand in Europe*. Badalona: Ara llibres, 2013.

- CASTIÑEIRA, Àngel i Javier Elzo, *Valors tous en temps durs. La societat catalana a l'enquesta europea de valors de 2009*. Barcelona: Barcino, 2011.
- CEO: *Baròmetre d'Opinió Política (BOP)*, 2013.
- CHISHOLM, James S., *Death, hope and sex*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- COASE, Ronald, "The Nature of the Firm", *Economica* 4 (16), 1937: 386-405.
- COWEN, Tyler, *Average is over*. New York: Dutton Adult, 2013
- COWEN, Alan S., Marvin M. Chun, i Brice A. Kuhl. "Neural portraits of perception: Reconstructing face images from evoked brain activity. *Neuroimage*, 2014.
- DAWKINS, Richard. *The Selfish Gene*. New York: Oxford University Press, 1976
- DENNETT, Daniel. *Darwin's Dangerous Idea*. New York: Simon & Schuster, 1995
- DEUTSCH, David. "Creative Blocks". *Aeon Magazine*, 3 d'octubre 2012. <http://aeon.co/magazine/being-human/david-deutsch-artificial-intelligence/>
- DIAMOND, Jared. *Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies*. New York: Norton & Company, 1997.
- Do You Know What Life Will Be Like In 5 Years?* IBM report, 2013.
- DREXLER, Eric K. *Radical abundance, How a Revolution in Nanotechnology Will Change Civilization*. New York: Public Affairs, 2013.
- DURHAM, William H. *Coevolution, Genes Culture and Human Diversity*. Stanford: Stanford University Press, 1991
- EASTERLIN, Richard A. "Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence.", a P. A. David & M. W. Reder (eds.), *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honour of Moses Abramowitz*. New York: Academic Press, 1974.
- ELLISON, Nicole B., Charles Steinfield i Cliff Lampe. "The Benefits of Facebook 'Friends': Social Capital and College Students' Use of Online Social Network Sites". *Journal of Computer-Mediated Communication*, 2007.
- ELZO, Javier. "La educación del futuro y los valores". *Ciclo Debates de educación*, UOC, 2004.
- ELZO, Javier. *Los jóvenes y la felicidad. ¿Dónde la buscan? ¿Dónde la encuentran?* Boadilla del Monte: PPC, 2006.
- ESFAHANI, Emily. "There's more to life than being happy". *The Atlantic*, 2013.
- FLAQUER, Lluís. "Els valors familiars dels joves catalans". A Estradé, A. (ed.): *Joves i valors: els joves catalans en l'enquesta europea de valors*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2002.
- FLAQUER, Lluís. *Informe sobre la situació de la família a Catalunya: un intent de diagnòstic*. Barcelona: Departament de Benestar Social, 2002.
- FLEMING, Steve. "What is Really Me?". *Aeon Magazine*, 26 de setembre, 2012. <http://aeon.co/magazine/being-human/steve-fleming-neuroscience-crime/>
- FLORIDA, Richard, Tim Gulden i Charlotta Mellander. "The Rise of the Mega-Region", *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 1/3, 2008: 459-476.
- FREY, Carl Benedikt i Michael A. Osborne, *The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerization*. Oxford: University of Oxford, 2013.
- FRIEDMAN, Milton (2002). *Capitalism and freedom, fortieth anniversary edition*. Chicago: Chicago University Press.
- FROMM, Erich. *The sane society*. New York: Holt Paperbacks, 1990.
- FROMM, Erich. *Escape from freedom*. New York: Holt Paperbacks, 1994.
- Generalitat de Catalunya i BBVA. *Economia Catalana: Reptes de Futur*. Barcelona, 2007.

- Generalitat de Catalunya. *Enquesta a la joventut de Catalunya 2012* (Volums 1 i 2). Col·lecció estudis núm. 34, 2012.
- GOLEMAN, Daniel. *Intel·ligència emocional*. Barcelona: Editorial Kairós, 2000.
- GOLEMAN, Daniel. *Intel·ligència social*. Barcelona: Editorial Kairós, 2007.
- GRAZIANO, Michael. "Endless Fun". *Aeon Magazine*, 18 de desembre 2013. <http://aeon.co/magazine/being-human/virtual-afterlives-will-transform-humanity/>
- GROENEWOLD, George, Joop De Beer i Corina Huisman. *Population Scenarios for South Mediterranean Countries 2010-2050*. MEDPRO Report No. 2, August 2012.
- HAWKEN, Paul Armory Lovins i L. Hunter Lovins. *Natural Capitalism*. Mount Vernon, NY: Little, Brown and Company, 1999.
- HAYEK, Friedrich A. *Individualism and economic order*. Chicago: Chicago University Press, 1957.
- HOFSTADTER, Douglas. *Gödel, Escher, Bach*. New York: Basic Books, 1980.
- JAEGER, Hans. "Generations in history: Reflections on a Controversial Concept". *Geschichte und Gesellschaft*. Núm. 3, 1977: 429-452.
- INGLEHART, Ronald. *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 societies*. Princeton: Princeton University Press, 1997.
- JOHNSON, Steven. *Where good ideas come from*. New York: Riverhead Books, 2010.
- KAUFFMAN, Stuart. *The origins of order*. New York: Oxford University Press, 1993.
- KERTZER, David L. "The Generation as a Sociological Problem". *Annual Review of Sociology*. Vol. 9, 1983: 125-149.
- KREIBICH, Rolf, Britta Oertel i Michaela Wölck. *Futures Studies and Future-oriented Technology Analysis Principles, Methodology and Research Questions*. 1st Berlin Symposium on Internet and Society, Oct. 25-27, 2011.
- KROSS Ethan., P. Verduyn, Emre Demiralp, Jiyoung Park, David S. Lee, et al. "Facebook Use Predicts Declines in Subjective Well-Being in Young Adults". *PLoS ONE*, 8/8, 2013.
- LIPOVETSKY, Gilles. *La era del vacío. Ensayos sobre el individualismo contemporáneo*. Barcelona: Anagrama, 1983.
- MARINA, José Antonio. *Las culturas fracasadas*. Barcelona: Editorial Anagrama, 2010.
- MARTÍNEZ, Roger. *Cultura juvenil i gènere*. Barcelona: Observatori Català de la Joventut, 2002.
- MCDONOUGH, William i Michael Braungart (2002). *Cradle to cradle*. New York: North Point Press.
- MEIL, Gerardo. *Pares i fills a l'Espanya actual*. Barcelona: Obra Social "la Caixa", 2006.
- MELLÉN, Teodor i Lluís Sáez. *Joves i valors. Què mou els nostres joves?* Barcelona: Editorial Barcino, 2010.
- MICÓ, Josep Lluís. *Ciberètica, TIC i canvi de valors*. Barcelona: Editorial Barcino, 2012.
- MIMS, Christopher. "How the internet of things will replace the web". *Quartz Magazine*, 15 de desembre de 2013. <http://qz.com/156075/internet-of-things-will-replace-the-web/>
- MOIX, Jenny. "Miedo a perderse algo". *El País*, 3 de novembre 2013.
- NOZICK, Robert. *Anarchy, State and Utopia*. New York: Basic Books, 1974.
- PAU, Mercè. "Medio Humano, Medio Máquina". *La Vanguardia*, 20 de febrer 2014.
- POWDTHAVEE, Nattavudh "Economics of Happiness: A review of the literature and Applications". *Chulalongkorn Journal of Economics*, 19/1, 2007: 51-73.
- PRZYBYLSKI, Andrew K. et al. "Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out". *Computers in Human Behaviour*, 29/4, 2013: 1841-1848.
- ROIG, Xavier. *La dictadura de la incompetència*. Barcelona: La Campana, 2008.

- RUIZ Olabuénaga, J. I. *La juventud liberta: género y estilos de vida de la juventud urbana española*. Bilbao: Fundación BBV, 1998.
- SACHS, Jeffrey. *El fin de la pobreza*. Barcelona: Random House Mondadori, 2005.
- SALA I MARTÍ, Roger. *Democràcia, participació i joventut*. Barcelona: Observatori de Joventut de Catalunya, 2011.
- STEIN, Joel. "Millennials: The Me Me Me Generation". *Time Magazine*, 20 de maig 2013.
- SCHMIDT, Helmut. *Las grandes potencias del futuro*. Barcelona: Ediciones Paidós, 2006.
- SCHUMPETER, Joseph A. *Ensayos*. Barcelona: Oikos-Tau Ediciones, 1968.
- SENNETT, Richard. *La cultura del nuevo capitalismo*. Barcelona: Editorial Anagrama, 2006.
- SHAROT, Tali. *The optimism bias*. London: Vintage, 2012.
- SKINNER, Burrhus. F. *Más allá de la libertad y la dignidad*. Barcelona: Editorial Fontanella, 1972.
- SMITH, Adam. *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. Hamburg: Management Laboratory Press, 2008.
- SOROS, George. *Globalización*. Barcelona: Editorial Planeta, 2002.
- STELTER, Daniel. *Ending the era of Ponzi Finance*. Boston Consulting Group, gener 2013.
- STIGLITZ, Joseph. *Com podem fer funcionar la globalització*. Barcelona: Editorial Empuries, 2007.
- TAINTER, Joseph A. *The Collapse of Complex Societies*. New York: Cambridge University Press, 1988.
- TAMKIVI, Sten. "Lessons From the World's Most Tech-Savvy Government". *The Atlantic*, 24 de gener 2014.
- TOULMIN, Stephen E. *Cosmopolis: The hidden agenda of modernity*. Chicago: Chicago University Press, 1992.
- TREMOSA, Ramon. *Catalunya, país emergent*. Barcelona: Institut d'Economia i Empresa Ignasi Villalonga, 2008.
- TRESSERRAS, Miquel. *La ciutat de risc. El prodigi de la televisió i altres tecnologies*. Barcelona: Trípod, 2005.
- UGLOW, Tom. "The arts electric". *Aeon Magazine*, 2014.
- Why Generation Y Yuppies are Unhappy*. Web: Wait but Why
- WICKEN, Jeffrey S. "On the increase in complexity in evolution". A: *Beyond Neo-Darwinism*. Mae-Wan Ho i Peter T. Saunders (eds.) London: Academic Press, 1984.
- WICKEN, Jeffrey S. "Thermodynamics evolution and emergence". A: *Entropy, information and evolution*. Bruce H. Weber, David J. Depew, i James D. Smith (eds.) Cambridge: The MIT Press, 1988.
- WILEY, Edward O. "Entropy and Evolution". A: *Entropy, information and evolution*. Bruce H. Weber, David J. Depew, and James D. Smith (eds.) Cambridge: The MIT press, 1988.
- WRIGHT, Robert. *Nadie Pierde*. Barcelona: Tusquets Editores, 2005.